

Трайно присъствие на БАН в нашето Южно Черноморие

Евгени Головински

Природата благосклонно е нагарила жителите на крайморските държави и с непрегледими по вид и количество ценни продукти, съдържащи се в морските води. Тяхното всестранно изучаване и търсене на възможности за практическо използване стана поле за активна дейност на учени от различни специалности, предимно химици. У нас през 60-те години на миналия век това беше сполучливо осъществено от ръководството на Висшия химикотехнологичен институт (ВХТИ) в Бургас, който през 1995 г. беше преименуван на Университет „Проф. д-р Асен Златаров“

Морската вода съдържа в разтворено състояние множество разнообразни

Нашата малка България има един забележителен шанс – тя е морска държава. От това произтичат някои важни следствия. Морето винаги е давало възможност за изгодна транспортна или културна връзка между държавите и техните обитатели. В ново време има и други предимства – развитие на почивното дело, туризма, спорта, промишлеността и много други области на живота.

вещества. Това са преди всичко неорганични соли, а сред тях по значимост първостепенното държи натриевият хлорид (познат като морска сол). Биологичната роля на натриевия хлорид е неocenима. Това веще-

ство съпътства активно еволюцията на биосферата, включително и съдбата на човека като биологично и социално същество. Останалите минерални съставки на морската вода също имат твърде голямо биологично значение. Да не пропуснем да споменем, че изучаването на физиологичните и биохимични ефекти на неорганичните вещества вече се е обособило като съвременно интердисциплинно направление. Специалистите говорят за „бионеорганична химия“, коя-

то използва експерименталните и теоретични методи на модерната биохимия и физиология за обяснението на някои сложни процеси, свойства и структури. Бионеорганичната химия е своеобразен аналог на вече наложилата се в науката биоорганична химия и тя залегна в мисията на новото (тогава) висше училище.

В непосредствена близост до Бургас – ако не и част от самия град, на неговия северен бряг са разположени Бургаските солници. Наблизо, на север, се намират другите морски солници на Българското черноморие

Проф. Христо Баларев допринесе извънредно много за изграждането и утвърждаването на център за изучаването на химията на нашето Черноморие

– Поморийските. Напълно разбираемо и логично научната тематика на Бургаския университет „Проф. Асен Злата-

Солниците в Бургас

Акад. Богдан Куртев прозря отдавна значимостта на изследванията върху химичния състав на морската вода по нашето Черноморие. В Единния център по химия при БАН той допринесе твърде много за изграждането на специалисти – химици, сред които са например професорите Христо Баларев, Юри Сефановски, Евгени Головински. Негова е първата копка за изграждането на базата край Бургас

ров” трябваше да бъде професионално и тематично обвързана с интересите и перспективите на Бургаските солници. Интерес и желание за работа по проблема проявиха млади и можещи химици. Един от водещите сред тях беше Христо Баларев, който през 1967 г. стана ръководител на Катедрата по неор-

ганична химия на Бургаския университет „Проф. Ас. Златаров“. Христо, с когото бяхме състуденти и приятели – хумболтианци, избра за своя научна тематика в Бургас изследванията върху използването на химическите ресурси на Черноморието. Включи се в проблематиката за производството на медицинска луга, която се използваше за получаване на медицинските препарати „Вулнозин“, „Полименерол“ и известната паста за зъби „Поморин“. Отдавна бяхме наясно, че продукти от Черноморието успешно се използват за практически нужди и могат да гонесат на гържавата и стопанството добри приходи, а на българското самочувствие като значима промишлена страна – основание за гордост.

Христо Баларев ръководи успешно Катедрата по неорганична химия повече от десет години. Заедно с това се задълбочи и връзката с БАН. Той стана ръководител на дисертацията на бъдещия директор

на базата в Бургас инж. Васил Иванов, който творчески продължи изследванията върху химическия състав на водата на Черно море. Бяха разработени и нови технологии, основаващи се на морската суровина.

В изграждането на Хр. Баларев като учен с интерес към морската пробле-

матика, според собствените му думи, важна роля изиграват професорите Димитър Мирев и Димитър Трендафилов. Заедно с тях и с ръководни хора от БАН беше постигнато построяването на опитно-производствена база в Бургас с универсална инсталация за получаване на соли. Бяха разработени технологии за производството на редица магнезиеви соли от отпадни луги на морския солдобив, с основен магнезиев карбонат (магнезиева алба), лек магнезиев оксид, магнезиев сулфит, магнезиев сулфат и други

Научно-приложната дейност, основана на използването на химическите ресурси на Черноморието продължи дълги години и ангажира множество учени и

административни авторитети. Нека откроим имената на двамата академици Любомир Желязков и Богдан Куртев. За моя радост и гордост познавах и двамата много добре – и като личности и като учени. Заемаха важни позиции в БАН и в държавата. Широко скроени по характер, химици по образование и професия, и двамата допринесоха твърде много за развитието на науката за морето в Бургас. Техен принос е ориентирането на БАН към практически важни проблеми. По тяхна инициатива и със системните им усилия се утвърди База за развитие и внедряване към Единния център по химия, към който се структурираха и усилията за оползотворяване на химическите ресурси на

Така е изглеждала в първоначалния си вид базата край Бургас

Черно море. С решаващото участие и подкрепа на Черноморските солници за изграждането на база на БАН край Бургас беше отпусната безвъзмездно площ от четири декара. Първата копка беше направена през 1976 г., а на следващата година базата беше пусната в експлоатация.

С решаващото водещо участие на проф. Христо Баларев, проф. Димитър Трендафилов и други учени беше изградена производствена база в Бургас с уни-

версална инсталация за получаване на соли. Тук бяха разработени технологии за производството на много магнезиеви соли от отпадните луги за морския солдобив, които намериха своето търговско приложение. В изпълнението на програмите се включваха и специалисти-медици, например по разработването на препарати за лечебната козметика. Използваха се като суровини отпадни луги от солдобива и на лиманната черноморска кал. Днес на базата на изгледени патенти се произвеждат към 180 козметични продукти с марката Sea Stars, за които има изгледен патент. Особени заслуги за това има доц. Стефка Тенавичарова, която също има принос към въвеждането на екологична насока за изследването на бургаското крайбрежие и на Поморийското езеро.

В примера с изграждането на Научно-приложна структура на нашето Черноморие виждаме ефекта от творческото съчетаване на различни реалности, водещи до онова, което наричат „интердисциплинарен подход“. Тук по най-непринуден начин се съчетават производствена и научноизследователска работа, практическо овладяване на материал и неговото подходящо поднасяне като учебна програма.

Мнозина от читателите на нашата „При-

Това е козметичния реактор на центъра на новоизградената база край Бургас

рода“ вероятно не са знаели подробности за изграждането и работата на звената, които придават колорита на нашето Черноморие. Историята ще поеме тези сведения, за да ги представи на младите днешни химици, лекари, технолози и други специалисти, които свързват съдбата си с науката, технологиите, морето и творчеството.

Опитно-производственият център към БАН край Бургас винаги е бил привлекателен обект за ученици, поддържайки научното им любопитство

Както личи от афиша, още преди половин век специалистите от базата в Бургас са се старали да съчетаят фундаментални изследвания с тяхното приложение и внедряване

Сътрудничеството между БАН и административни и организационни звена на нашето Черноморие продължава успешно. Красноречив пример в това отношение е подписаното през 2010 г. от тогавашния председател на БАН акад. Никола Съботинов и кмета на Бургас Димитър Николов споразумение за създаване на Бургаски регионален академичен център към БАН. Негов ръководител стана професор Севдалина Турманова – доктор на химическите науки и преподавател в университета „Проф. д-р Асен Златаров“. Създаденият регионален академичен център успешно обединява научния потенциал на БАН с поддържащите университетски, промишлени и други звена на Бургас и областта.

Приносът на творците на науката за успехите на Българското Черноморие намериха своя естествен завършек тази година с отличаването на проф. Христо Баларев в органа „Св. Св. Кирил и Методий на лента“. Честито и от нас! ■